

(v. 140b), que és també la cita que en dona Eiximenis (cf. *EntreDL* I, p. 232); «aquest virtuós comte s'era retret en aquesta deserta habitació, fent solitària vida per fugir als mundanals negocis», «yo pensava que la voluntat del meu fill fos conforme ab la mia, apartant-se de vosaltres, s'amagaria per los racons, per fugir als perills de les batalles» (Ag. I, 21, 66). Junt amb aquesta també es troba en el *Tirant* (si bé en minoria) la forma amb *o*: «Senyor --- boltem la squena fengint que fogim; e los moros, que fugir los veyen, cuytaren lo més que pogueren --- sens fer resistència alguna fugiren devers lo castell ---» (Ag. I, 73, 74); Busa-N., 1507 (C-VII-6) posa sistemàticament *fogir, fogida, fogidor, fogidís*. No m'entretinc, però, en aquesta qüestió, que pertany a la morfologia verbal i no al lèxic.

El cas és que en la major part del territori romànic la forma FÜGËRE del llatí clàssic (sens dubte a causa de les formes *fugio, fugiunt, fugiam*, etc. del present), fou reemplaçada per FÜGËRE,¹ que ja està documentada en el llatí imperial, des del S. III, i que és la que s'ha perpetuat en les llengües romàniques (*fuggire, fuir, huir*, etc.) i en quasi tot llur territori lingüístic dialectal; però no pertot (com diuen a tort M-L. i Wartburg): una variant *fuire* es troba en parlars i textos francesos i occitans des del S. XIV, i la coherència geogràfica indica que el cat. septentr. *fúger*, junt amb aquells, constitueix una zona de prolongament del llatí clàssic FÜGËRE (per més que en la vocal inicial s'hagin produït igualacions analògiques). El cas és que en la nostra llengua, *fúger* està documentat des de tan antic com *fugir*, no sols en Desclot sinó en les *VidesR* (on les dues formes es troben en freqüències equilibrades, vol. I, p. 31) i l'*InvLC* registra en docs. ross. *fúger* l'any 1570 (si bé també *fugir* 1398, 1425, 1564); avui les variants provinents de FÜGËRE són generals en ross. (*fúž* Aiguatèbia, Castellnou, 1959-60, i arreu), així com a l'Empordà i Gironès (*fúžer* més aviat), i encara que avui pugui haver-hi alguna solució de continuïtat entorn de la Seu d'Urgell, l'infinitiu rizotònic reprèn almenys a Pallars i Ribagorça: Alcover i Moll observen *fújre* ja a Llavorsí, i en tot cas aquesta és la forma que jo he sentit pertot a la Conca de Tremp (Rivert, 1957) i a la Vall de Boí (Taiüll, 1953).

La persistència del participi FÜGËRU està assegurada no sols pel substantiu f. participial *fuita* FÜGËTA, on fou general i encara s'hi manté fortament, sinó per l'ús funcional del participi *fuit*, que fou molt general primitivament: per al ross., vegeu les *VidesR* (vol. I, 67), i l'*InvLC* on el trobem en docs. de 1365 i 1402 (aquí *sia futa* 'hagi fugit ella', amb la reducció de *uij* de tipus ross.), i ja «si lo deutor no era *fuyt*» el 1310, però també apareix en les cròniques de Desclot i la del Cerimoniós (que no té res de ross.); i avui encara el trobem a Mall. («les genetes ja són *fuites*»), a Menorca («fa un temps que 'm sembla que t'han *fuit*» berbes: sempre't trob consirós»), Camps Merc., *Folk.* II, 10) i a l'Empordà: «produir-vos la impressió d'una trasmudança, per la qual els éssers i les coses vinguessin a viure en la còrpora de la qual la vostra ànima hauria *fuit*», Coromines (1921, *Elogi de les*

Muntanyes).

Quant a persones del present, és veritat que la forma dialectal *fui* en rigor també podria correspondre a un verb en *-ir* de tipus no incoatiu (puix que es tracta d'una zona on *rai=raig, mai=maig, pui=puig*), però la història del conjunt del verb i la seva àrea considerable fa creure que també respon a *fuire*: fins a l'Urgell, segons la dita tòpica clarament ben antiga, referent a dos pobres llogarets d'Espanya: «de Bellpui tothom en *fúi* / a Malgrat - tothom hi cap» (1957); *fúi* IndPres. 3 i Imp. 2 a Cardós i V. Ferrera (*BDC* XXIII, 268); «*fui-te*: apàrtate» a la V. d'Àneu (Pol, 19), i així segueix fins endins d'Aragó.² *Fusc* (1361), forma insòlita de pf. 3 (*Alcm*).

Altrament la llengua comuna, almenys en la Renaixença, ha generalitzat la forma *fugir* pertot arreu: Gerió darrere Pirene «veient-la *fugir* a la montanya, ha calat foc a ses boscuries», «Al cim d'un promontori que roseguen / les ones qu'a ses plantes s'arroceguen, / *fugint* del món dolent la vanitat, / vivia un religiós de barba blanca / ---», «al veure que ses llàgrimes no poden apagar-los, / girant-s'hi s'escabellen y *fugen* los pastors; / al llur darrera belen anyells y, sens tocar-los, / *fugen* ab ells los óssos y llops udoladors», «axí 'n *fugia* 'l moro quan, ab un riu de ferro, / aquells turons nos duyen lo crit del brau Roldan / ---», «l'interrompé un Tità, de la natura esguerro, / que, guerro y d'estrafeta figura, 's veu entrar, / y esblanquehit com mort que *fuij* de son enterro / ---», *Atl.* (40, 28, 54, 54, 106).

I els prosistes de la Renaixença ens donen mostres d'usos idiomàtics: «l'Antonet volia *córrer, fugir* ---», Noller (*Notes d. c.*, 112); *fugir* o *fugir d'aquí* quasi tornats interjeccions d'aversió en el dialèg (ll. *au, apage*): «si vols tallaré 'ls faldons y semblaré una americana d'aquestes que ara es portan... —*Fuig d'aquí*, ximple, li vaig respondre; el portaré tal com s'escau: no veus ---», «s'empolva la cara! —Ay santa cristiana! desseguida ho vaig veure: a mi vol que'm passen certes coses? *Fugi d'aquí...*», EmVilanova (*Del meu tros*, 105, 24); «sabs quant te costan les festes?... —*Fuig*, dona, no hi pensis en això», Pons Mass. (*Quadros*, 97).

DERIV.: *Fugent* [1344, Pere el Cerimoniós; Ausiàs]. *Fugida*: forma innovada en lloc de *fuita* (caigut avui en desús en la llengua parlada, quasi pertot): ja la trobem en Busa-N., 1507 com a abstracte corresponent a *fogir* en totes les seves accs. (*fogida luny* ---, *fogida per salvarse*: fuga, *fogida als contraris*: transfugium, etc.); i és l'usat fins pels escr. tradicionals en la Renaix. (*La Fugida a Egipte*, Verdager); en l'acc. especial 'el fet i el lloc d'escapar-se un fluid (gas, aigua) del seu tub o conducció', en lloc del castellanisme *escape*, ja l'usava EmVilanova: «m'enfilo com un gat de mar per la xarxa del globo (al mateix temps per repasar si hi havia cap *fugida* de gas)» (*Plorant y Rient*, 174.3; també Careta, etc.).³

Fuita, però, provinent del participi llatí FÜGËTA, era el mot de la vella llengua des dels orígens: «si --- cas d'aventura, al qual hom contrastar no pot, en les co-